

ת"ע 19419-02-23 פלונת ואח' נ' קטין ואח'

לפני כבוד השופטת יפעת שקדי שץ

מבקשות/משיבות 1. פלונת

2. אלמונית

על ידי ב"כ עו"ד ל. סנדלר

נגד

משיב/מבקש קטין

באמצעות אמו, א'

על ידי ב"כ עו"ד י. שוקרון

בעניין המנוח ז"ל,

עניינו של פסק דין זה בשאלה האם ילד שנולד מתרומת זרע יורש על פי דין.

א. רקע ונסיבות הענין:

1. המנוח, ----- ז"ל אשר נפטר ביום 00.00.2022 ונשא בחייו תעודת זהות שמספרה ----- ("המנוח") והמשיבה 2 ("האם" או "א") היו בני זוג משך שנים רבות (לטענת האם, כעשרים שנים).
2. ביום 6.11.2007 חתמו המנוח והאם על "הסכם זוגיות" אשר הסדיר, בין היתר, את הסכמתם כי האם תבצע הפריה וכי המנוח "יסייע להצלחת תהליך ההפריה" ו"יכיר באבהותו על הוולד/ים, על כל המשתמע מכך". ביום 9.7.2010 חתמו המנוח והאם על "טופס הסכמה להחזרת עוברים לגופה של האם".
3. באמצעות טיפולי ההפריה, ביום 8.2011 -- נולד ----- ("הקטין" או "ל") אשר נושא את שמו של אביו של המנוח. בתעודת הלידה של הקטין רשומים המנוח והאם כהוריו של הקטין וכך גם בתעודת הזהות של המנוח.
4. בחודש יולי 2012 או במועד סמוך למועד זה נוצר בין הצדדים קרע והופרדו המגורים.
- האם והמנוח ניהלו הליכים משפטיים (תביעת מזונות (תמ"ש 38317-07-12), תביעות כספיות ורכושיות (תמ"ש 38342-07-12, תמ"ש 21138-04-14, תמ"ש 8910-01-14, תמ"ש 21108-04-14) וכן תביעה בענין קטין (תמ"ש 38362-07-12) במסגרתו נדונה, בין היתר, סוגיית הנתק בין הקטין והמנוח.
5. ביום 30.11.2022 נפטר המנוח וביום 17.1.2023 ניתן צו ירושה לבקשתה של האם ("צו הירושה"). על פי צו הירושה הקטין הוא היורש היחיד.

ב. הבקשה לביטול צו הירושה

6. ביום 8.2.2023 הועברה לבית משפט זה בקשה לביטול צו ירושה שהגישו המבקשות - פלונית ----- ואלמונית -----, אחיותיו של המנוח ("פלונית" ו-"אלמונית" יחד, "האחיות").
7. לטענת האחיות, נודע להן על עצם קיום צו הירושה ביום 24.1.2023, כאשר נכנסה פלונית לבנק לצורך משיכת כספים מחשבון המנוח לשם כיסוי הוצאות הקבורה ועובדת הבנק המטפלת בחשבון הודיעה כי אין אפשרות למשוך כספים בשל מתן צו הירושה.
8. הבקשה לביטול צו ירושה מבוססת על שני אדנים:

האחד - המנוח הותיר אחריו צוואה בפני עדים מיום 26.8.2018 ("הצוואה"):

המנוח ציווה את כל רכושו לאחיות והוסיף, כך:

"הבן שרשום עפ"י משרד הפנים כבני, ל" ----- ת.ז. -----, אינו בני הביולוגי. אין לי קשר משפחתי או קשר נפשי עימו. לא היה קשר ביננו מיום שנפרדתי מאמו, גב' א' ---. הוא זר לי ומבחינתי איננו בן שלי".
(שינוי עריכה בשל השמטת פרטים מזהים).

הצוואה נחתמה בפני העדים עו"ד צבי גולן ועו"ד אפרת גולוד-קופרברג.

לטענת האחיות על אף שהאם ידעה שהמנוח הותיר אחריו צוואה, עותק הצוואה הוסתר מכבוד הרשם בעת מתן צו הירושה.

השני - הבן אינו בנו הביולוגי של המנוח ולא אומץ על ידי המנוח.

האחיות צירפו לבקשה פסק דין אשר ניתן ביום 1.2.2015 במסגרת תמ"ש 38317-07-12 ("תביעת המזונות") בו נקבע, בין היתר, כי המנוח חייב במזונות הקטין על אף שהוא אינו אביו הביולוגי. קביעה זו התבססה על "התחייבות חוזית מפורשת, כתובה, לדאוג לקטין" ועל כוונת המנוח בענין הורות כלפי הקטין.

9. הבן, באמצעות האם, השיב לבקשה לביטול צו הירושה וטען, כי הוא היורש היחיד מכוח הוראות סעיף 10 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965 ("חוק הירושה").

בהתייחס לקיומה של הצוואה טען הבן, כי המנוח לא היה כשיר בעת עריכת הצוואה וכי הצוואה נערכה ביוזמת פלונית אשר גם ניהלה עבור המנוח את תביעת המזונות.

ג. הבקשה וההתנגדות למתן צו קיום הצוואה

10. ביום 20.3.2023 הועברה לבית משפט זה בקשה למתן צו קיום הצוואה אשר הוגשה על ידי פלונית ביום 16.2.2023.

11. הקטין הגיש התנגדות לצוואה וטען, כי הצוואה נעשתה תוך ניצול מצבו של המנוח כאשר אחיותיו לקחו חלק נכבד מנכסיו עוד בחייו. נטען, כי הצוואה נערכה כאשר מצבו הקוגניטיבי לקוי, ראייתו לקויה ואין לו יכולת לקרוא מסמך.

נטען, כי לשון הצוואה והדרך בה נערכה מצביעה על היוזמת לעריכתה - פלונית. עוד טען הבן (במסגרת "כתב תשובה לבקשה"), טענת זיוף.

12. האחיות טענו, כי הקטין חסר מעמד להתנגד לבקשה למתן צו קיום צוואה, הוא אינו זכאי לרשת את המנוח ואינו רשאי להתנגד לביטול צו הירושה או מתן צו קיום הצוואה. הקטין אינו ילדו הביולוגי של המנוח, הוא לא אומץ ולא ניתן לגבי צו הורות ועל כן הוא אינו נכנס בגדרי היורשים על פי חוק הירושה.

13. עוד נטען, כי הרישום במרשם האוכלוסין, עליו מבוסס צו הירושה אינו מהווה ראיה קונסטרוקטיבית אלא ראיה לכאורה הניתנת לסתירה.

14. בהתייחס לטענות העדר הכשירות טענו האחיות, כי המסמכים שהוגשו מתייחסים לתקופה בה התנהלו הליכים משפטיים ולא היה ספק לגבי הכשירות וטענה כזו לא עלתה. אשר לאופן ניסוח הצוואה - הדבר מלמד על ידיעת העדים כי ראייתו של המנוח מוגבלת וכי מגבלת הראיה מעולם לא מנעה ממנו לתפקד.

ד. סדרי בירור ההליך

15. בדיון שהתקיים ביום 30.1.2024 הגיעו הצדדים להסכמה דיונית, כי שאלת מעמדו של הקטין כיוורש תוכרע כענין מקדמי ובהתאם להכרעה זו, על פי הצורך, תוכרענה שאלות נוספות (עמ' 3, ש' 34 - עמ' 4, ש' 3).

16. בהתאם, בפרק ה' להלן אסקור את הוראות חוק הירושה ואת פירוש ההוראות המתייחסות לירושה כדן; בפרק ו' אבחן את טענת הקטין, כי ניתן להסתמך פסק הדין שחייב את המנוח במזונותיו כדי לקבוע את מעמדו של המנוח כאביו; בפרק ז' אבחן את הטענה, כי ההתחייבות בהתאם להוראות חוזר מנכ"ל משרד הבריאות וחתימה על הסכם יוצרת אבהות משפטית; בפרק ח' אדרש לטענה כי ניתן להסתמך על נתוני מרשם האוכלוסין כדי לקבוע את מעמדו של המנוח כלפי הקטין ופרק ט' תבחן הטענה כי ההתנהגות וההכרה בפועל יוצרת אבהות.

ה. הוראות חוק הירושה

17. סעיף 10 לחוק הירושה קובע את זהות היורשים על פי דין ובכלל כך "ילדי המוריש".

18. מה פירוש הוראת חוק זו - בהתייחסות ל"ילד" למה הכוונה?

הדעה המקובלת היא כי "ילד" של מוריש פירושו ילד טבעי, יוצא ירכו של המוריש, בנו הביולוגי של המוריש וכי "ילד" הוא ילד טבעי, ו'הוריו' הם ההורים הטבעיים של אותו 'ילד' " (ע"א 3077/90 פלונית נ' פלוני, פ"ד מט(2) 578).

ש' שילה, פירוש לחוק הירושה, תשכ"ה-1965 ("ש. שילה") עמ' 119-121 מתייחס להוראות סעיף 10 האמור ומסביר, כך:

"כשמדובר בקרובים: בני משפחה, הורים וצאצאיהם וכדומה, ברור כי הכוונה היא לקרובים ביולוגיים...
לכאורה, מתייחס לסעיף 10 לקרובים טבעיים..."

המחוקק הישראלי מקפיד הרבה יותר ממחוקקים אחרים להכיר בקשר הביולוגי הטבעי בין בני אדם
לענייני ירושה ולכן יש מקום לפרש את החוק הנוון בענין הורשה באותה רוח... ומה שקובע את הקשר בין
הורה לבין הוא הקשר הטבעי בלבד...

נדמה, שכל עוד המחוקק איננו מורה אחרת, יש לפרש את דבריו כפשוטם ומובנם של המילים ילד, צאצא,
הורה וקרוב הנמצאים בסעיף 10 בחוק הינם ילדי, צאצאים הורים וקרובים טבעיים-ביולוגיים."

1. מרגלית, במאמרו "על המשפחות החדשות", על צוואות וירושות ועל מה שביניהן" משפט ועסקים כז, תשפ"ג
(ינואר 2023) ("י. מרגלית") (עמ' 20) מסביר, כי בחוק הירושה נקבע מפורשות כי ילד ביולוגי הוא יורש חוקי, שכן קשר
הדם הוא הקובע את זכות הירושה.

19. בבע"מ 4181/22 פלוני נ' פלונית (19.5.2024) נדרש בית המשפט העליון לסוגיה של הכרה בעילת תביעה
אזרחית בגין "הונאת אבהות", אחד השיקולים להכרה בחובה משפטית האוסרת הונאת בן זוג ביחס לאבהות נוגעת, בין
היתר, לזכות הילד למימוש אינטרסים חומריים ובראשם הזכות לרשת את קרוביו הביולוגיים.

(ראו גם בע"מ 5082/05 היועץ המשפטי לממשלה נ' פלוני (26.10.2005) בסעיף 11; ר. זפרן, "של מי אתה ילד? על
פגמי של ההסדר הקיים בדין הישראלי בשאלת קביעת האבהות", הפרקליט מו' (תשס"ג-תשס"ד) 311 וכן י. מרגלית
בעמ' 18).

כלומר, השימוש במילה "ילד" בסעיף 10 לחוק הירושה מתייחסת לילד ביולוגי בלבד.

20. א. בלכר-פריגת וד. הקר, במאמר "הורים או זרים: מעמדם המשפטי המצוי והרצוי של בני זוג של הורים",
משפטים מ (תש"ע) ("בלכר והקר") מסבירות, כך:

"חוק הירושה אינו מכיר במעמד של "הורה חורג". שתי הדרכים היחידות שבהן יכולה להיווצר זיקת
הורשה בין ילד לבין בן זוג של הורה ביולוגי הן אימוץ פורמלי של הילד על ידי בן הזוג או כתיבת צוואה...
בהעדר אימוץ פורמלי בן הזוג אינו "הורה" ולפיכך הילד אינו יכול לרשת אותו והוא אינו יכול לרשת את
הילד".

21. ש. שילה מסביר, כי חוק הירושה מסדיר רק ענין אחד החורג מקשר טבעי בין יורש ומוריש והוא אימוץ כדון (עמ'
119); וכי הוראות חוק הירושה לא נותנות מענה למקרים המתעוררים כתוצאה מהפרייה חוץ גופית (עמ' 121).

22. בדומה, גם י. מרגלית מסביר, כי בלא עיגון חקיקתי של פרקטיקת תרומת הזרע מתורם אנונימי, לא יוכל הילד לרשת
את בן זוגה של האישה הנזרעת (עמ' 42 ועמ' 58-59).

23. אסכם ענין זה:

הוראות חוק הירושה קובעות ירושה על פי דין לילדו הביולוגי של המנוח או לילד שאומץ כדון.

בשלב זה, מעמדו של בן זוג של ההורה בו בוצעה ההזרעה טרם הוסדר בחקיקה הנוגעת לירושה ואין בפסיקה או
בספרות עיגון שמאפשר הרחבה של ההתייחסות למילה "ילד" בסעיף 10 לחוק הירושה ככולל ילד שאינו "צאצא טבעי".

24. טענות הקטין בהתייחס לזכותו לירושה על פי דין:

מעיון בבקשה לביטול צו הירושה, ההתנגדות, התגובה והשלמת הטיעון עולה, כי הקטין מסתמך על מספר טעמים
המצדיקים, לטענתו, קביעה כי הוא יורש על פי דין:

הקטין מסתמך על הוראות פסק הדין בענין המזונות, אשר חייב את המנוח במזונות הקטין וקבע את מעמדו כלפי הקטין; הקטין מבקש להסתמך על המרשם לפיו המנוח אביו; הקטין עומד על הכרה במנוח כאב בהתאם להתחייבותיו על פי הנהל המסדיר הליך תרומת הזרע וההסכם שנכרת בינו ובין האם וכן על התנהגותו של המנוח.

אסקור את הטענות, אחת לאחת:

ו. האם ניתן להסתמך על פסק הדין בתביעת המזונות והחיוב שהוטל על המנוח כאביו של הקטין לשם קביעת מעמדו של הקטין כיוורש על פי דין?

25. כאמור, ביום 1.12.2015 חויב המנוח במזונות הקטין במסגרת תביעת המזונות.

כבוד השופט ט. פפרני הסתמך בפסק הדין בתביעת המזונות, בין היתר, על התחייבות המנוח לקבל על עצמו אבהות על הקטין "על כל המשתמע מכך" וציון, כי חובתו הראשונה של הורה כלפי ילדו היא לדאוג לצרכיו הפיזיים והנפשיים. נקבע, כי למנוח עומדת "התחייבות חוזית מפורשת וכתובה לדאוג לקטין ודאגה זו מתבטאת, בין היתר, בחובתו לשאת במזונותיו".

באותו ענין הסתמך בית המשפט על בע"מ 4751/12 אלמוני נ' אלמונית (28.9.2013) (סעיף 15 לפסק הדין) שם נקבע, כי בהסתמך על ה"סביבה ההסכמית" ומאחר וקיימים תאים משפחתיים שאינם נכנסים בגדרו של חיוב במזונות בהתאם לדין האישי ואף לא בהתאם ל"מסלול האזרחי" הקבוע בסעיף 3(ב) לחוק לתיקון דיני משפחה (מזונות), תשי"ט-1959 ("חוק המזונות") - ניתן להסתמך על עקרונות הדין האזרחי ועל דיני החוזים באופן ספציפי כמקור נוסף לביסוס חובות מזונות לצד הוראות החוק האמור.

כבוד השופט י. עמית ציין באותו ענין, כי בצד שיקולי ההסתמכות, יש ליתן משקל גם לשיקולי צדק כהצדקה לחיוב ההורה שאינו ביולוגי במזונות.

26. פסק הדין בתביעת המזונות מבוסס ונטוע היטב שכן ההלכה בענין זה נקבעה כבר בע"א 449/79 סלמה נ' סלמה (12.8.1980) ("ענין סלמה") כאשר קבע בית המשפט העליון חיוב אדם במזונות ילדה שנולדה מתרומת זרע אנונימית. פסק הדין הסתמך על היסודות ההסכמיים שנכרתו בין בני הזוג טרם הליך ההפריה כמבסס את החיוב לדאוג לצרכי הקטינה.

27. כך, חיוב בן זוג של הורה במזונות קטין אינו נובע, בהכרח, מהכרה בו כהורה אלא יכול ויתבסס על מערכת הסכמית שנבנתה בינו ובין בן זוגו, ההסתמכות על ההתחייבות ועל שיקולי צדק.

28. מ. שמגר, במאמרו "סוגיות בנושאי הפריה ולידה" הפרקליט, ספר היובל (1993) מתייחס לפסק הדין בענין סלמה ומסביר, כך:

"ענין מעמדו וזכויותיו של הבעל שאשתו מופרית מלאכותית אינו חופשי מבעיות משפטיות הטענות פתרון, בחקיקה או בפסיקה (או בשניהם). לא נדון ולא נפסק אצלנו אם ההסכמה להפריה יוצרת סטטוס משפטי של אבהות לצורך כל מטרה; אף החובה לשאת במזונות, בין עקב חובתו של הבעל לגבי ילדה של אשתו או כתוצאה מהסכמה להפריה... עדיין אינה מבהירה אם קיים בסיס להטלת חיובים והקניית זכויות לבעל או לילד בתחומים אחרים"

29. ניתוח של המשמעות של הקביעות בענין סלמה מובא גם על ידי פ. שיפמן, במאמרו "קביעת אבהות בילד שנולד מהזרעה מלאכותית", משפטים י' 63 (1980) בעמ' 78. הוסבר, כי "על הבעל הנוהג כאבי הילד מוטלת החובה לדאוג לצרכי הקטין" כאשר זכות המזונות של הילד כלפי הבעל מבוססת על יסוד הסכמתו לביצוע ההזרעה אולם גם אם יש הסכמה של הבעל לביצוע ההזרעה המלאכותית "אין בכך כדי להקנות לו מעמד משפטי של אבי הילד".

30. כלומר, אין לגרור מהחיוב החוזי השלכות הנוגעות לקביעת חיובים או זכויות בתחומים אחרים.

על אף ההסתמכות על המערכת ההסכמית כדי לקבוע חיוב של בן הזוג של ההורה הביולוגי - הפסיקה הדגישה, כי אין לאפשר מסלול אלטרנטיבי של הכרה בהורות בן זוגו של ההורה הנתרם (עמ"ש (מחוזי מרכז) 37758-10-22 **היועצת המשפטית לממשלה נ' פלונית** (12.2.2023)), שם ביטל בית המשפט המחוזי מינוי בת הזוג של האם הנתרמת כאפוטרופסית נוספת על הקטין הנולד).

כלומר, העובדה שהפסיקה הישראלית מכירה בחיוב חוזי שנובע ממערכת יחסים בין בני הזוג ושיקולי הסתמכות אינה מובילה להכרה בסטטוס של בן הזוג של ההורה הביולוגי כהורה לקטין.

(לחיוב בהסדרת המעמד על פי הדין והקושי במסלולים הקיימים כעת ראו למשל - תמ"ש (תל אביב) 26729-03-19 מ.ר. **נ' היועץ המשפטי לממשלה** (21.3.2021) ותמ"ש (תל אביב-יפו) 16260-08-17 וכן **ט.ב. נ' היועץ המשפטי לממשלה**, משרדי ממשלה (9.6.2018)).

31. **בלכר והקר** מסבירות, כי המחוקק הישראלי הפריד בין התייחסות לבני זוג של הורים בכל הנוגע למזונות, אחריות פלילית למעשי הקטין והטבות סוציאליות ובין העדר התייחסות (עד כדי התייחסות כאל זרים מוחלטים) בכל הנוגע לאפוטרופסות, למשמורת, להסדרי ראייה ולירושה.

בדומה מסביר **שמגר**, כי "**נכונותו של הבעל להפריה על ידי אחר אינה הופכת את הבעל באמת לאב ביולוגי**" (עמ' 370).

32. כלומר, העובדה שהמנוח חויב בנשיאה בצרכי הקטין אינה קובעת את הורותו על הקטין ואינה יכולה להכניס את מערכת היחסים בין המנוח לקטין תחת הגדרת קביעת ירושה על פי דין מאב לבנו.

33. אעיר, כי לא נעלמה מעיני ההתייחסות של בית המשפט העליון למנוח ולאם כבני זוג אשר החליטו להביא לעולם ילד משותף ולהתייחסות של בית המשפט העליון לקטין כאל "בנם המשותף" (בע"מ 4738/13 **פלוני נ' פלונית** (3.9.2013)); אולם הסוגיה כלל לא עמדה להכרעה בפני בית המשפט העליון וההתייחסות היתה בהקשר של היכולת לחייב בגילוי מסמכים מכח מערכת היחסים לכאורה ולהיקף סמכותו של בית המשפט לענייני משפחה.

סוגיית מעמדו של המנוח כלפי הקטין לא עלתה לדין בהליך שהגיע לדין בבית המשפט העליון ואיני סבורה שניתן להתייחס לסקירת העובדות לכאורה כאל קביעה מחייבת.

34. על כן, איני מקבלת את טענת הקטין, כי ניתן להסתמך על פסק הדין בתביעת המזונות אשר חייב את המנוח במזונותיו כדי לגרור מסקנה בדבר היותו "ילד" של המנוח במובנו של חוק הירושה.

ז. האם ניתן להסתמך על התחייבות המנוח במסגרת הסכם הזוגיות, על הוראות חוזר המנהל הכללי ועל החתימה על טופס ההסכמה להשבת העוברים כדי לקבוע מעמדו כאביו של הקטין?

35. לטענת הקטין פעולות שביצעו האם והמנוח טרם לידת הקטין מלמדות על כינון הורות. לטענתו, ניתן להסתמך על הוראות הסכם הזוגיות, הוראות חוזר המנהל הכללי והחתימה המשותפת על מסמכי ההליך כדי לקבוע כי המנוח אביו של הקטין.

36. ביום 8.11.2007 פורסם הנוהל של בנק הזרע והנחיות לביצוע הזרעה מלאכותית (חוזר מנכ"ל משרד הבריאות מספר 20/7; "**הנוהל**").

הנוהל קובע, בין היתר, כך:

"במקרה של הזרעה מלאכותית עם זרע של תורם, יש צורך בקבלת הסכמת האישה ובן זוגה בכתב לביצוע ההזרעה המלאכותית וכן בהצהרת בן הזוג כי הילד שיוולד ייחשב לכל דבר כאילו הוא ילדו

הטבעי, לרבות לענין מזונות וירושא וישא את שם משפחתו".

הצדדים אישרו הסכמתם לנוהל וחתמו על "טופס הסכמה".

37. האם יש בהסכמת המנוח לראות בקטין כילדו הטבעי לרבות בענייני ירושה כדי לקבוע זכות ירושה על פי דין? התשובה לכך שלילית.

אסביר:

38. הליך ההולדה באמצעות תרומת זרע טרם עוגן בחקיקה (ראו בע"מ 1118/14 פלונית נ' משרד הרווחה והשירותים החברתיים (1.4.2015) ודנ"א 1297-20 פלוני נ' היועץ המשפטי לממשלה (25.7.2022; "ענין פלוני") והדברים מוסדרים, בשלב זה, בחקיקת משנה ובנוהל.

39. יש קושי לקבל את הטענה, כי הליך רפואי המוסדר באמצעות חקיקת משנה והתחייבות על פי נוהל פנימי תגבר על הוראות חוק בעלות פרשנות ברורה. כך, איני סבורה כי ניתן לקבל טענה, כי שעה שילד אינו נחשב כבנו של בן זוגה של הנתרמת על פי החוק הקיים ניתן לקבוע הורות על יסוד הסכמתו של בן הזוג להיות כאב.

לא יתכן שחתימה על כתב הסכמה תקבע סטטוס של הורות שעה שלא קיים מסלול קביעת הורות כזו בדין ולא יתכן שפרקטיקה שאינה מוסדרת בחקיקה ראשית תפקיע אבהות מההורה הגנטי ותקנה אותה לאדם אחר על יסוד הזיקה לאם מבלי שהדבר נקבע כמסלול קובע הורות בדין (ראו גם י. יחזקאל בעמ' 41-42 וההפניות שם; ענין סלמה (סעיף 7 לפסק הדין); בג"צ 4077/12 פלונית נ' משרד הבריאות (5.12.2013) בסעיף ה').

שמגר מתייחס להעדר היכולת לקבוע סטטוס על יסוד ההסכמה בהתאם להוראות הנוהל (עמ' 369):

"חקיקת המשנה או ההוראות המינהליות האמורות, אין בכוחן לקבוע את מעמדם המשפטי של ההורים,

של התורם או של הילד שנולד מן ההפריה שמזרעו של התורם"

40. כלומר, אף אם המנוח הביע הסכמתו, רצונו והתחייבותו להיות לקטין כאב, אין בכך - במצב המשפטי הנוהג - כדי להקנות מעמד בהקשר של הקניית זכויות על פי דין, במובחן מהקניית זכויות שנובעות מהמישור ההסכמי בין הפרטים.

כלומר, שעה שחוק הירושה קובע ירושה על פי דין לצאצאיו הטבעיים של המנוח, בית המשפט אינו בוחן את כוונת הצדדים, טיב היחסים ואומד דעתם, שכן ההוראות בענין זה קפדניות, ברורות ואינן נתונות לשיקול דעת; וזאת בניגוד לחיוב או הקניית זכויות שנובעות מהאופן בו ראה אדם את עצמו ביחס לילד ולמערכת היחסים איתו.

קביעת החלופה של הורשה באמצעות צוואה מאפשרת בחירת מסלול של הפעלת שיקול דעת של המנוח ומתן ביטוי לרצונו, אולם שעה שמסלול ההורשה הוא על פי דין, אין בחינה של פרמטרים ושיקולים בכדי לקבוע האם מתקיימים יחסים הנכנסים בגדר החלופות לירושה על פי דין. הדברים מוכתבים על ידי המחוקק.

41. אוסיף, כי ב"המלצות הוועדה הציבורית לבחינת הסדרה חקיקתית של נושא הפריון וההולדה בישראל" (<https://www.health.gov.il/publicationsfiles/bap2012.pdf>) נכללה המלצה להכיר בבן זוגה של היולדת כהורה לנולד ללא צורך בקבלת צו הורות וכי בהצעת חוק תרומת זרע, התשפ"א-2021 הוצע לקבוע את מעמדו של היילוד שנולד כתוצאה מתרומת זרע כילדו של בן או בת הזוג של הנתרמת לכל דבר וענין.

אולם שעה שהמחוקק טרם הסדיר ענין זה (אדרבא, שעה שהובהר כי יש צורך להסדיר ענין זה, כלומר שאין במצב הקיים כדי לאפשר זאת) - לא ניתן לראות בהסכמה על פי הוראות הנוהל כמאפשרות קביעת הסטטוס המבוקש בהקשר של חוק הירושה.

42. עוד ביקש הקטין להסתמך על הוראות "הסכם הזוגיות" עליו חתמו המנוח והאם ביום 6.11.2007, במסגרתו הצהיר המנוח, כי "יכיר באבהותו על הוולדים על כל המשתמע מכך, במידה ותהליך ההפריה יצלח, ב"ה" וכי המנוח

"מסכים לקבל אבהות על הוולד/ים אשר יוולדו ב"ה על כל המשתמע מכך".

בדומה להתייחסות להוראות הנוהל - בנקודת זמן זו, אין עיגון חוקי לקביעת הורות על יסוד הסכמי (שוב, ההבחנה היא בין יצירת מעמד הורי (שאינו אפשרי) לבין קביעת חיוב הורי (אפשרי), על יסוד הסכמת הצדדים או הוראות חוק המזונות או הדין האישי)).

אסביר ואפרט:

43. בבע"מ 1118/14 פלונית נ' משרד הרווחה והשירותים החברתיים (1.4.2015) ("ענין פלונית") קבע בית המשפט העליון, כי החוק הישראלי מכיר בהורות על בסיס ארבעה אדנים חלופיים ומשלמים - זיקה גנטית, זיקה פיזיולוגית, אימוץ וזיקה לזיקה (כלומר קשר זוגיות עם בעל/ת הזיקה הגנטית).

עוד נקבע באותו ענין, כי אין להשאיר אפשרות של הסדרה או שלילה של הורות ליחסים הסכמיים.

44. בענין פלוני נדרש בית המשפט העליון לאפשרות קביעת הורות מכח זיקה לזיקה וקבע, כי הדין הישראלי אינו מכיר בהורות הסכמית' וכי "כינן יחסי הורות אינו ענין להסכמה גרידא בין פרטים אלא מותנה בצו שיפוטי ובמנגנוני בפיקוח ובקרה שנועדו להבטיח הגנה על זכויות כל המעורבים ובעיקר על זכויות היילוד"; משכך נקבע, כי לצורך כינון הורות שאינה ביולוגית נדרש צו שיפוטי מתאים ולא ניתן להסתמך על הסכמת צדדים להסכם המבקשים להורות יחד בלבד (ראו גם Shahar Lifshitz, *Neither Nature nor Contract: Toward an Institutional Perspective on* Parenthood, 8 THE LAW & ETHICS OF HUMAN RIGHTS 297 (2014) בעמ' 312).

עוד נקבע, כי ההכרה המשפטית בהורות חשובה ומשמעותית, בין היתר, בהיותה מרכיב המשפיע על היבטים כלכליים ובכלל כר זכות הירושה (סעיף 28 וכן ש. ליפשיץ, "הזכות להורות של בני זוג מאותו המין", מחקרי משפט, לד (2022) 1 פרק ח').

כלומר, בהעדר קביעה שיפוטית המכריזה על הורות או אימוץ, לא ניתן לקבוע זכויות או חובות שנובעות מסטטוס הורי.

45. איני סבורה שניתן לקבל את טענת הקטין בהסתמך על מאמרו של ש. ליפשיץ אשר הוזכר בסעיף 45 לעיל כמכיר בהכרה בהורות מכח הסכם שעה שהעמדה המוצגת שם, להבנתי, היא צורך בהסדרה ברורה, מעצבת ומכוננת של מוסד ההורות (ראו גם ש. ליפשיץ, **אתיקת ההורות והזכות להורות המשותפת של בני זוג מאותו המין**, ספר סלים ג'ובראן (2023)).

46. הקטין טען, כי כאשר נולד לא היתה אפשרות לקבל צו הורות פסיקתי ולכן קיימת הצדקה להסתמך על ההסכם ואולם, בענין פלוני, נקבע, במפורש ובצורה ברורה, כי בטרם פותחה בפסיקה האפשרות ליתן צו הורות פסיקתי, בכדי לקבוע הורות היה על ההורה הלא ביולוגי לפנות להליך אימוץ לצורך הסדרת הורות. כלומר, גם במצב שקדם לפיתוח צו ההורות הפסיקתי, נדרשה היתה הכרעה שיפוטית ולא ניתן היה להסתפק בגיבוש הסכמות כדי לקבוע הורות.

47. מעבר לאמור, יש קושי לקבל את הטענה שיש להכיר בהורות המנוח על אף שלא פעל להסדרת הדברים שעה שהמנוח עצמו, במסגרת ההליכים שנוהלו נגד האם טען כי הוא אינו אביו של הקטין וכי אין לחייבו בחיובים הנבעים מאבהות שכן "יחסי אבהות המקימים סטאטוס נוצרים רק כתוצאה של אבהות ביולוגית או אימוץ כדין, על פי צו בית משפט" (כך, מפי המנוח בסיכומים בתביעת המזונות).

48. נוסף על האמור, מלבד הקושי להכיר בהורות לצרכי ירושה כמתקיימת במצב של תרומת זרע מבלי שניתן צו מתאים, ממילא ספק אם במקרה בו ניתן צו הורות פסיקתי נכלל הילד שנולד בגדר הגדרת "ילד" בסעיף 10 לחוק הירושה; והמלומדים קוראים למחוקק להסדיר ענין זה במסגרת הרפורמה הצפויה בדיני הירושה כדי להשוות מעמדו של ילד שניתן בעניינו צו הורות פסיקתי למעמדו של ילד מאומץ בהקשר של ירושה דין (י. מרגלית, **עשור למהפכת צווי ההורות הפסיקתיים - דילמות ואתגרים בין דת לדין**, חוקים כ' (2024)).

כך, כל הדיון ביחס למשמעות אי תחולת האפשרות של מתן צו הורות פסיקתי במועד בו נולד הקטין הוא תיאורטי שכן ממילא, בשלב זה, שעה שההתייחסות בחוק הירושה היא לילד ביולוגי או מאומץ בלבד, יהיה קושי ממשי לקבוע החלת המונח ילד גם על הורות שנקבעה בצו מבלי שהדבר הוסדר על ידי המחוקק (אם כי יתכן שנפרצה הדרך בהתייחסות בית המשפט העליון **בענין פלוני** לצו הורות פסיקתי כמתייחס גם לסוגיות בענין ירושה, אולם הדבר אינו נדרש בהליך שלפניי).

49. לסיכום פרק זה -

הדין הישראלי אינו מכיר באפשרות של כינון יחסי הורות מכח הסכם בלבד. קיימות חלופות שעוגנו בחוק ובפסיקה בכדי לקבוע הורות בהיבט ההצהרתי והמכונן, אולם הסכם אינו אחד מהם.

גם טרם פיתוח מוסד צו ההורות הפסיקתי לא הוכרה אפשרות של עיגון הורות בהסכם ולא ניתן לקבל את טענת הקטין כי ניתן לקרוא לתוך הוראות חוק הירושה אפשרות של ירושה על פי דין לילד שאינו ילדו הביולוגי של המנוח ולא אומץ על ידיו בהסתמך על הסכמות או הצהרת המנוח לנהוג כאב גם בהקשר של ירושה.

50. אוסיף, טרם סיום הדיון בענין זה, כי בית המשפט חש אי נוחות ממשית עם אופן ניסוח הנוהל שכן ההתייחסות לנשיאה בחובות מכח דיני הירושה אינה עולה בקנה אחד (שלא לומר סותרת מפורשות) את הוראות חוק הירושה ויש בכך אפשרות של הטעיה של הציבור וניתן להניח מצב בו בן זוג שמתחייב בהתאם להוראות הנהל מניח שענין הירושה הוסדר ולא נדרש להסדיר את רצונו בצוואה ובבוא העת, רצונו לא יבוטא שכן הוראות חוק הירושה לא יאפשרו הורשה לילד שנולד מתרומת הזרע. כך או כך, גם אם קיימת אי נוחות, ענין זה הוא ענין להסדרת המחוקק או הגופים הרלבנטיים שאמונים על החלת הנוהל.

ח. האם רישום הקטין כבנו של המנוח מבססת את זכותו כירש?

51. ביסוס נוסף להורות המנוח מצא הקטין בתעודת הלידה שלו ובתעודת הזהות של המנוח בהם מצוינים קשרי ההורות.

52. חוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה-1965 ("חוק המרשם") קובע, כי "שם אביו של ילד שנולד לאשה פנויה ירשם על פי הודעת האב והאם כאחד או על פי פסק דין של בית משפט או בית דין מוסמך".

עוד נקבע, כי "מי שנולד בישראל והוא רשום במרשם, רשאי לקבל תעודת לידה" וכי "הרישום במרשם, כל העתק ממנו וכן כל תעודה שניתנה לפי חוק זה יהיו ראיה לכאורה לנכונות פרטי המרשם המפורטים בפסקאות (1) עד (4) ו-(9)-(13) לסעיף 2" (ההתייחסות היא, בין היתר, לשמות הילדים ושמות ההורים).

53. הקטין מבקש להסתמך על בג"ץ 6483/05 קעדאן נ' שר הפנים (9.8.2010) כדי לקבל את עמדתו בענין מעמדו של המרשם.

עמדתו זו של הקטין אינה ברורה לי.

ראשית, בענין האמור קבע בית המשפט, כי "רישום פרטי ילדים במרשם אמור לשקף הורות ביולוגית של אב ואם לילדיהם (או הורות מכח צו אימוץ...)" וכי "בענין פרטי הורות, הדגש בחוק המרשם הוא על קיום ראיות אובייקטיביות להוכחת הקשר הביולוגי בין מבקש הרישום לבין הילד... מטרת רישום פרטי ההורות לילדים במרשם האוכלוסין היא אפוא, לשקף את ההורות הביולוגית של האב והאם לילדיהם".

כלומר באותו ענין בית המשפט נתן דגש על התנאי של הורות ביולוגית לשם המרשם כך שהדבר אינו משרת את הקטין וסותר את טענותיו. אוסיף, כי בפסיקה מאוחרת עלה ספק האם, לאור התמורות שחלו בשנים שחלפו, עמדה זו משקפת את מהות המרשם בימינו (כבוד השופט הנדל בבג"צ 4635/16 צור וייסלברג נ' מרשם האוכלוסין במשרד הפנים (26.7.2020); "ענין צור-וייסלברג").

54. בענין פלוני קבע בית המשפט, כך:

"מרשם האוכלוסין נועד לשקף את ההיבט המשפטי של פרט ההורות... במילים אחרות, המרשם נועד לשקף את ההכרה המשפטית בהורות על בסיס כל אחד מהאדנים המוכרים בדין: הורות פיזיולוגית; הורות גנטית; הורות מכוח אימוץ; והורות מכוח "זיקה לזיקה".

בהקשר זה יובהר כי יהא אשר יהא האדן שמכוחו מוכרת ההורות, רישום ההורות במרשם האוכלוסין יופיע באופן זהה, ללא כל הבחנה בין הורות ביולוגית להורות שאינה ביולוגית"

בית המשפט קובע, כי רישום אבהות במקרה של אישה פנויה על פי הודעה משותפת של בני זוג עניינו בהורות ביולוגית שכן הכלל הוא שכל מקום בו נדרשת מעורבות שיפוטית לצורך כינון או הסדרה של ההורות נדרש להציג תעודה ציבורית בכדי לעמוד בתנאים לצורך המרשם (ראו בענין זה גם ענין צור-וייסלברג).

כך, בית המשפט העליון קובע באופן מפורש וברור, כי בכדי לרשום במרשם הורות מכח זיקה לזיקה (הורות לא ביולוגית מכח קשרי זוגיות עם הורה ביולוגי) אין להסתפק בהצהרת ההורים ויש להציג תעודה ציבורית מתאימה.

55. הקטין מפנה להוראות נוהל הוספת פרטי אב לקטין תושב ישראל הרשום במרשם אוכלוסין (2.2.0007) ולטופס הכרה באבהות על ילד שנולד לאישה פנויה לפי סעיף 21 לחוק האמור.

בפני בית המשפט לא הוצג הטופס עליו חתם המנוח כדי לרשום את פרטיו במרשם האוכלוסין ועל כן לא נודע האם נוסח ההצרה זהה לנוסח אליו הפנה הקטין, אולם הנוסח אותו מצטט הקטין מתייחס במפורש לכך שהמבקש מצהיר כי הוא אביו הביולוגי של הילוד ועל סמך הצהרה זו מבוצע המרשם, על כן, לכאורה, טענתו של הקטין סותרת את עמדתו לגבי הסתמכות על המרשם (אם כי אציין, למען הדיוק, כי נדמה שהנוסח שהובא על ידי הקטין אינו הנוסח שנעשה בו שימוש בעבר ונדמה, כי התוספת להתייחסות להורות ביולוגית היא ממועד מאוחר לחודש יוני 2018 (ענין פלוני, סעיף 8)).

56. אוסיף, כי איני סבורה שניתן להסתמך על בג"צ 7344/17 פלוני נ' שר הפנים (12.12.2018) אליו מפנה הקטין, שכן ההתייחסות שם היא לרישום מכח צא אימוץ ולא במקרה בו אין הסדרה של ההורות על פי דין.

57. אני סבורה, כי הרישום במרשם, בבנק, במקום העבודה של המנוח ובתעודת הלידה הוא ביטוי לכוונת המנוח לראות בקטין כבנו, אולם כאמור, אין בכוונה כדי לכוון את המעמד המשפטי ונדרשת הסדרה על פי אחת החלופות הקיימות בדין.

58. אסכם -

ההתייחסות לרישום פרטי ילדים והורים במרשם מתבססת על הכרה באחת מצורות כינון הורות המוכרות בדין.

רישום הקטין כבנו של המנוח מבלי שהוסדרה אבהותו מהווה רישום פרטיים שאינם נכונים.

פרטי הורים וילדים במרשם אמורים לשקף את מצב הדברים והרישום אינו יוצר מצב אלא משקף אותו. בנוסף, מדובר בפרטים המהווים ראיה לכאורה, ככזו - היא ניתנת לסתירה; על כן שעה שאין מחלוקת שהקטין אינו בנו הביולוגי של המנוח וכי לא ניתן צא המסדיר את ההורות בדרך כזו או אחרת, נסתרת הראיה, הרישום אינו רישום שמשקף את מצב הדברים האמיתי ולא ניתן להסתמך על הרישום (ואף לא על תעודת הלידה הנסמכת על הרישום).

שעה שהרישום אינו משקף את יחסי ההורות המוכרים בדין הישראלי, לא ניתן להסתמך על הרישום כמבסס הורות (ממילא, רישום במרשם רק משקף מצב ולא יוצר או מצהיר עליו).

ט. האם ניתן להסתמך על התנהגותו של המנוח כדי להכיר ביחסי ההורות באופן המאפשרים קביעת ירושה על פי דין?

59. הקטין טען, כי הוא קרוי על שם אביו של המנוח; כי המנוח עדכן את פרטי הקטין במקומות רשמיים (במסגרת העבודה, בבנק ועוד); כי נסיבות ניתוק הקשר לא היו בשליטתו וכי התנהגותו מלמדת על הכרה בהורות.

60. מובן, כי לא ניתן לכוון הורות מכח התנהגות וטענות אלה אינן יכולות לבסס הכרה בסטטוס, כמבוקש.

מעבר לאמור, טענותיו של המנוח בהליכים הקודמים ונוסח שתי הצוואות מלמד על כך שבזמן אמת ראה המנוח קושי בהגדרת מערכת היחסים כהורה ובנו ויש קושי ממשי להסתמך על טענת הכוונה לאור תיעוד הדברים מזמן אמת (מעבר לברור מאליו, כי כוונה אינה יוצרת הורות משפטית; ולהיפך, כוונה להתנער אינה מבטלת סטטוס הורי שנקבע כדין).

י. סיכום:

61. דיני הירושה הישראליים הם קפדניים, ברורים ונוקשים ודרכי ההורשה מוגדרות בצורה מדויקת. הוראות החוק המתייחסות ליורשים על פי דין אינן נתונות לפרשנות או לשיקול דעת ולא ניתן למתוח את תחולתן בהתאם למערכות היחסים של המנוח עם הטוענים לירושה בהעדר התקיימות התנאים הפורמליים.

חוק הירושה קובע, כי ילדו הביולוגי וילדו המאומץ של מנוח הם יורשים על פי דין. החוק האמור אינו מתייחס להורות שנקבעה בצו אולם ממילא זהו לא המצב כאן.

חוק הירושה אינו מכיר ביחסי הורה - ילד שאינם בהתאם לאמור באופן שמקים זכות ירושה כדין.

62. הפסיקה הכירה באפשרות להטיל חובות ולהכיר בזכויות שמוטלות או נובעות מיחסי הורים גם במקרים בהם אין הורות ביולוגית וזאת מכח הוראות חוק המזונות וכן מכח דיני החוזים ואינטרסים של הסתמכות וצדק.

הפסיקה לא הכירה באפשרות של כינון או הצהרה על הורות על סמך מערכת הסכמית מבלי שהדבר עוגן בצו שיפוטי; ואין בהתחייבות בהסכם, בהצהרה כלפי צדדים שלישיים (לרבות משרד הבריאות) או בנשיאה בחובות כלפי קטין כדי ליצור הורות תחת או בצד הדרכים המוכרות בדיון.

משכך, במקרה שלפניי, הקטין אינו נכנס בגדרי המונח "ילד" הקבוע בסעיף 10 לחוק הירושה ועל כן הוא אינו יורש על פי דין ואינו בעל מעמד להתנגד לצוואה.

63. נדמה שאין בכך צורך אולם למען הזהירות אציין, כי הבקשה לביטול צו הירושה עומדת בתנאי סעיף 72 לחוק הירושה שכן העובדה שהקטין אינו בנו של המנוח לא היתה בפני הרשם בעת מתן הצו, הענין הובא על ידי מבקשות ביטול הצו בהזדמנות הסבירה הראשונה ובהעדר שיהיו ממשי ומדובר בעובדה חשובה ומשמעותית בהקשר של מתן הצו.

ברור שהעובדה שהקטין אינו בנו הביולוגי של המנוח וההורות לא נקבעה כדין היא עובדה שאילו היתה מובאת בפני כבוד הרשם או בפני בית המשפט - היה בה כדי לגרום לאי מתן הצו או למתן צו שונה (ת"ע (ראשל"צ) 3886-07-12 ב.ב.נ' א.א. (16.9.2013)).

64. לאור האמור ובסיכום הדברים, אני מורה על ביטול צו הירושה ועל מתן צו קיום לצוואת המנוח (צו פורמאלי ניתן על גבי הצוואה, בנפרד).

65. לאחר ששקלתי את האופן בו נוהל ההליך ואת הגישה העניינית שהובילה להגדרת הסוגיה הנדרשת להכרעה כבר בתחילת ההליך אני מחייבת את הקטין (באמצעות האם) בהוצאות האחיות בסך 10,000 ש"ח.

אני מתירה את פרסום פסק הדין בהשמטת פרטים מזהים.

המזכירות תמציא את פסק הדין לצדדים ותסגור את התיקים.

ניתנה היום, כ"ט תמוז תשפ"ד, 04 אוגוסט 2024, בהעדר הצדדים.

